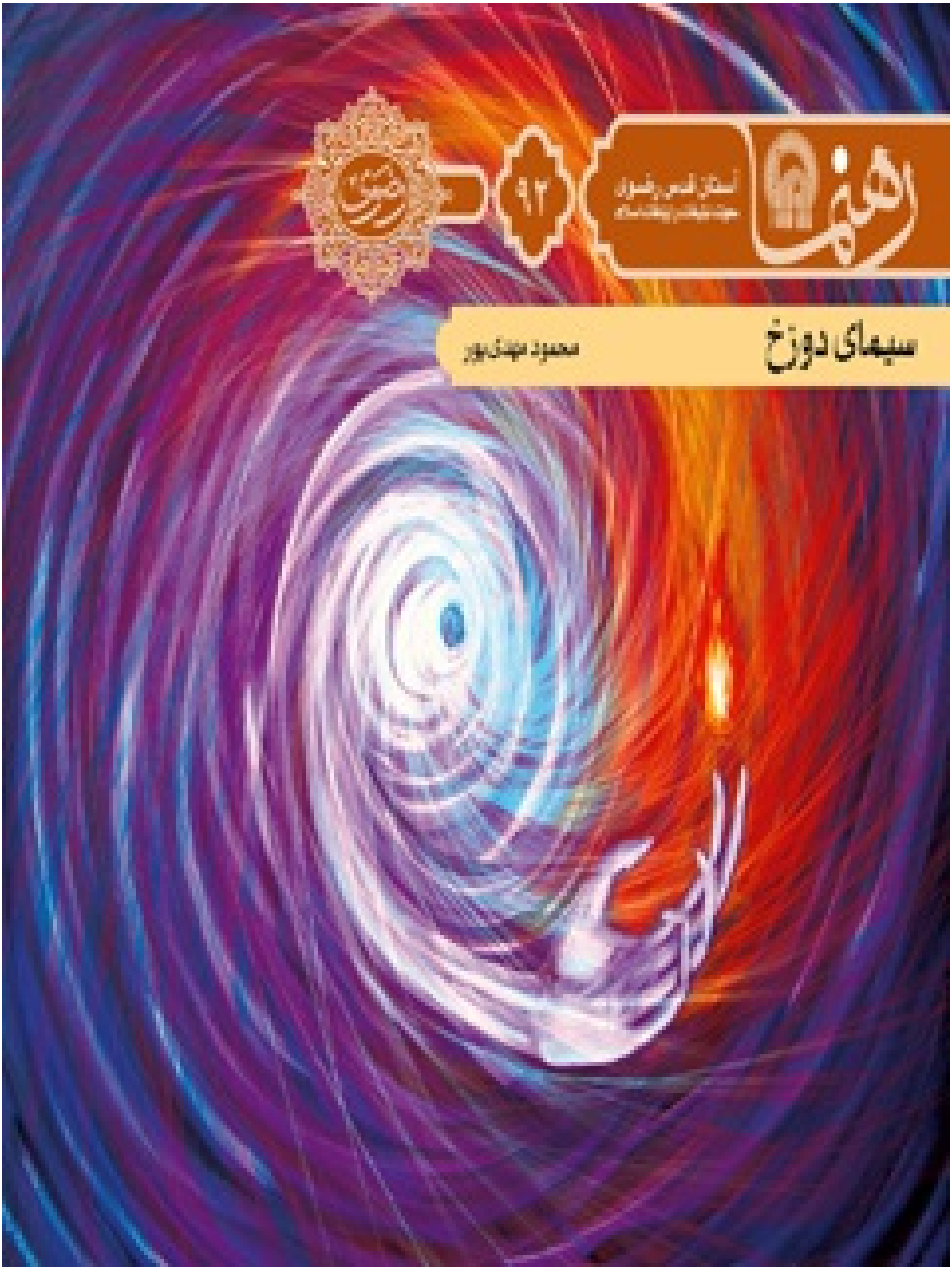

رهنما
آستان قدس رضوی
۹۲
سیمای دوزخ
محمود مهدی‌پور

بسم الله الرحمن الرحیم

رهنما ۹۲ (سیمای دوزخ)

نویسنده:

محمود مهدی پور

ناشر چاپی:

انتشارات آستان قدس رضوی - به نشر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

رهنما۹۲ (سیمای دوزخ)

مشخصات کتاب

سرشناسه : مهدی پور، محمود، ۱۳۳۱ -

عنوان و نام پدیدآور : سیمای دوزخ/ نویسنده محمود مهدی پور ؛ [به سفارش] معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی[آستان قدس رضوی].

مشخصات نشر : مشهد: انتشارات قدس رضوی،۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : ۳۲ص.؛۱۰×۱۵س م.

فروست : رهنما؛۹۲.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۲۹۹-۰۷۶-۱

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : واژه نامه .

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : دوزخ

موضوع : دوزخ -- احادیث

شناسه افزوده : آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده : موسسه انتشاراتی قدس رضوی

رده بندی کنگره : BP۲۲۲/۶۵/م۸۵س۹۴ ۱۳۹۱

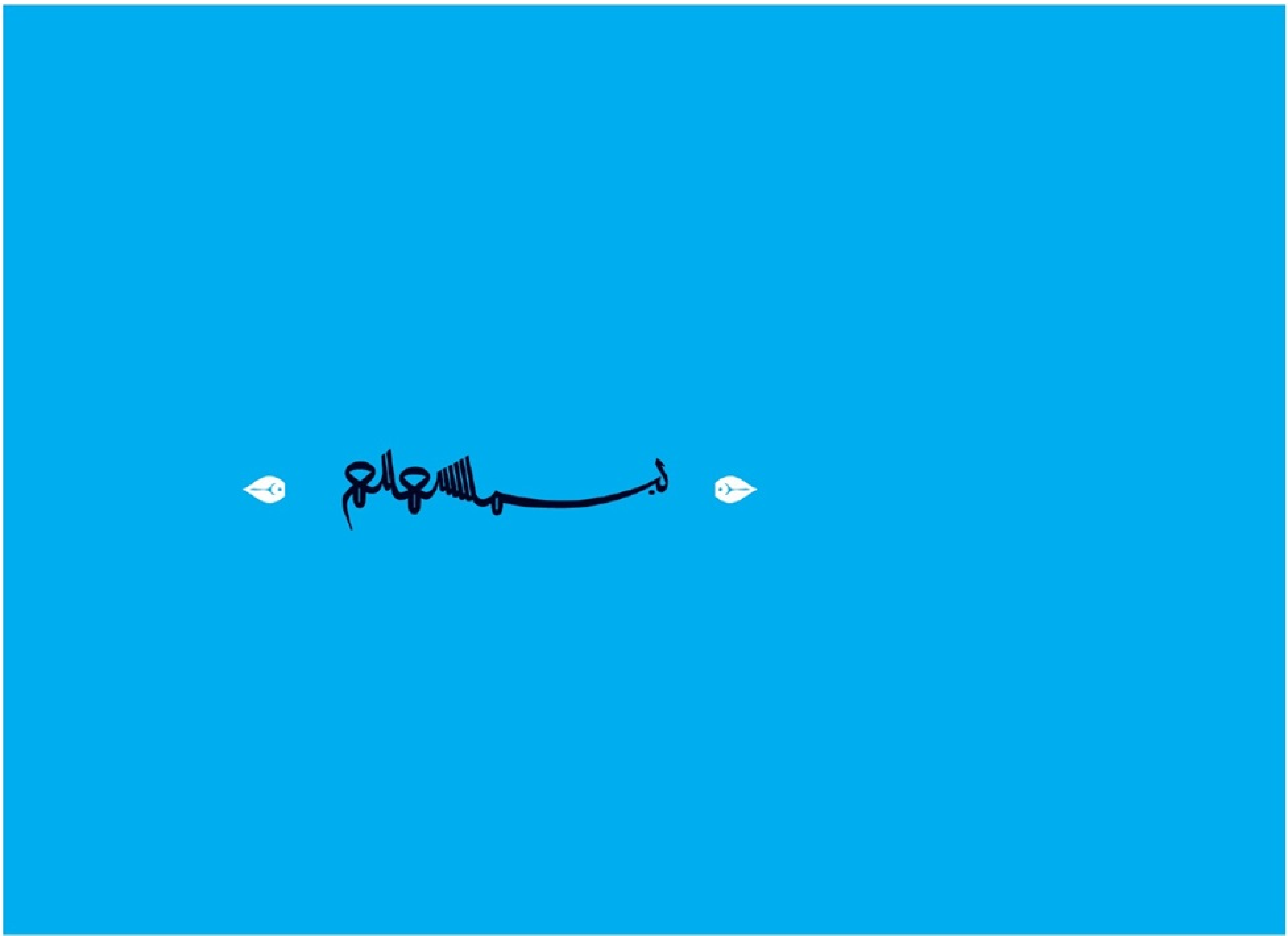
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۴۴

شماره کتابشناسی ملی : ۳۰۵۴۶۱۱

ص:۱

اشاره

تصویر

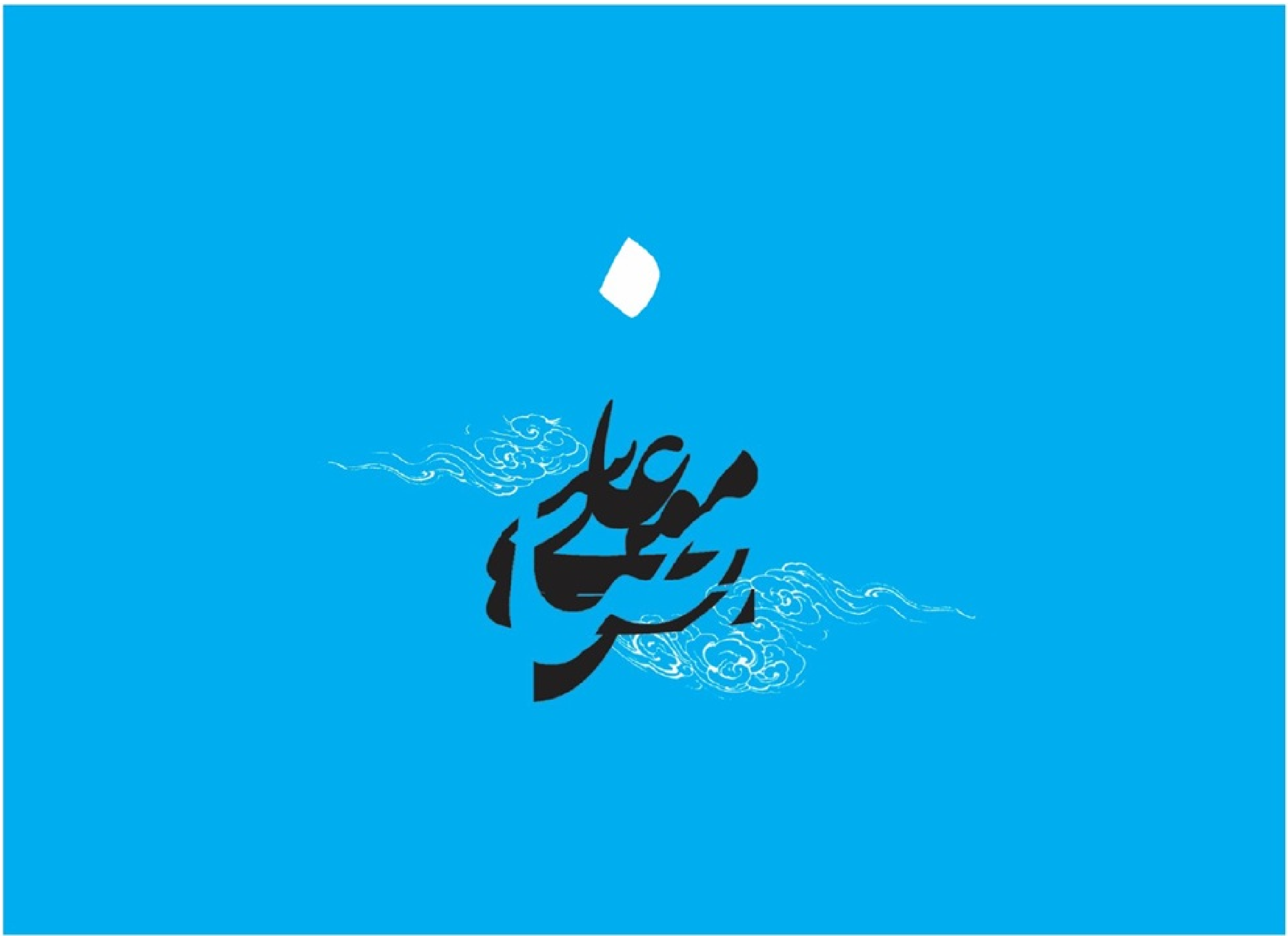
ص:۲

تصویر

پرسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیشِ رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **رهنما** گامی است در این مسیر.
همگامِ ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

تصویر

ص:۴۰

سیمای دوزخ

اگر دغدغه دارِ پرسش های زیرهستید، این کتاب برای شماست:

۱. تصویر دقیقی از دوزخ می خواهم، با جزئیات عذاب ها و شیوهٔ زندگی جهنّمیان و...

۲. ما که در آغاز تولدمان پاکِ پاکیم، چگونه ممکن است سرنوشتمان با جهنم گِره بخورد؟

۳. شنیده ام یازده نام برای دوزخ در قرآن آمده است. آن ها چیستند و به چه معنایی؟

۴. دشوارترین عذاب جهنم کدام است و سبُک ترینِ آن کدام؟

۵. با چه نوشیدنی ها و خوراک هایی، از اهل دوزخ پذیرایی می کنند؟!

۶. دوزخ در کمین است. راه های برون رفت از این مهلکه را به روایتِ روایات بازگو کنید.

تصویر

درآمد

ما انسان ها همواره از تفکر و مطالعه دربارهٔ دوزخ گریزانیم؛ زیرا اگر حقیقت باشد، برای ما بسیار وحشت انگیز و دلهره آور است. اگر هم دروغ باشد، چرا دربارهٔ موضوعی که حقیقت ندارد، زمان بگذاریم و ذهن خود را مشغول کنیم. از سوی دیگر، بهشت و دوزخ با زندگی جاودانهٔ ما پیوندی اساسی دارد. عقیده به بود و نبود آن، در رفتار، گفتار، مواضع و عملکرد فردی و اجتماعی ما، آثار فراوانی به جا می گذارد؛ حتی تردید دربارهٔ وجود جهان دیگر و کیفر و پاداش در آن، آثار روحی روانی و اخلاقی رفتاری دارد. در اسلام و دیگر ادیان آسمانی، نظام کیفر و پاداش در دنیا و آخرت و وجود بهشت و جهنم، از اصول دین است. بهشت و جهنم، ثمرهٔ درختی است که در این جهان می کاریم. در حدیث شریفی از پیامبر گرامی آمده است: الدُّنْیا مَزْرَعَه الْآخِرَه. (= دنیا کشتزار آخرت است.)(۱)

ص:۷

۱- . مجموعهٔ ورام، ج۱، ص۱۸۳.

کیفر هـای دنیوی و اخروی و همچنین، پـاداش هـای نیـک در این جهان و جهان دیگر، ثمرۀ اعمال و رفتار انسان است. گویی بهشت و جهنم، انبـار کالاـ و صـندوق پس انـداز انسـان است و آدمی آن را از کالاهـا و ارز های معتبر یا بی ارزش پر می کنـد. در دیوان منسوب به امام علی چنین آمده است:

یا من بدنیا اشتغل *** قد غرّهُ طول الأمل

الموت یأتی بغته *** و القبر صندوق العمل(۱)

ترجمه:

ای کسی که به دنیا مشغول شده ای*** آرزو های طولانی تو را فریب داده است

مرگ ناگهان فرا می رسد *** و قبر صندوق اعمال انسان است

انسان، عینِ اعمال یا ثمره و دستاورد رفتار خویش را در قیامت می بیند. ریز و درشت آن

ص:۸

۱- . مصطفی زمانی، دیوان امیرالمؤمنین.

اعمـال را نیز مشاهـده می کنـد و به تنـاسب آن، از نعمت هـا یـا کیفر های الهی بهره منـد می شود. قرآن در آیات فراوان بر این حقیقت تأکید کرده است:«فَمَنْ یَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّه خَیْراً یَرَهُ وَ مَنْ یَعْمَلْ مِثْقالَ ذَرَّه شَرًّا یَرَهُ.» (= پس هرکس ذر ه ای کار نیک کند، آن را می بیند و هرکس ذر ه ای کار بد انجام دهد، آن را مشاهده می کند.)(۱)

امیرمؤمنان فرموده انـد: «رفتار بندگان خدا در دنیا، در آخرت دربرابر دیدگان ایشان است.»(۲) جهنم و عـذاب های آن، ثمرهٔ عملکرد انسان و کاشـته های او در این دنیاست. ازاین رو، گلایه از خـدا و نظام الهی و اعتراض به وجود جهنم معنایی نـدارد؛ زیرا اگر جهنم بد است، خود در پیـدایش آن، نقش اصـلی را ایفـا کرده ایم و اگر بهشت خوب و دلپـذیر است، مولود و محصول کردار خود انسان هاست. مولانا جلال الـدین بلخی، در ترسیم جهانِ دیگر و اینکه آن

ص:۹

۱- . زلزال، ۷و۸.

۲- . نهج البلاغه، حکمت۷.

جهان، بازتاب اندیشه و اعمال خودِ انسان است، چنین می گوید:

این جهان کوه است و فعل ما نِدا *** سوی ما آید نداها را صدا

زآنچه می بافی همه روزه بپوش *** زآنچه می کاری همه روزه بنوش

گر ز خاری خسته ای خود کِشته ای *** ور حریر و قزدری(1) خود رشته ای

این سخن های چو مار و کژدمت مار و کژدم می شود گیرد دُمت

۱. علل جهنم آفرینی

کیفرها و عذاب های الهی، چه تکوینی باشد، چه تجسّم عمل و چه براساس قرارداد الهی، بدون ارتباط طبیعی و نظام علت و معلول این جهان، با رفتار انسان پیوندی ناگسستنی

۱- . پارچهٔ لطیف و دیبا.

دارد. درحقیقت، کلید آسایش و عذاب در دستان خودِ انسان است. حال، پرسش این است که چرا خداوند جهنم را آفریده است؟ او که به عبادات ما نیاز ندارد و اعمال زشت ما به او زیانی نمی رساند. پاسخ این پرسش روشن است:

برای خداوند ضرری ندارد؛ ولی به بندگان و آفریدگان او ضربه می زند و مانع حرکت بندگان در مسیر الهی می شود و رهزنیِ راه خداست. به علاوه، آفرینش جهنم، نوعی رحمت الهی است که بندگان از بیم آن، راه بهتر را برگزینند و دیگران را از دستیابی به الطاف و نعمت های الهی بازندارند. در کتاب المحجه البیضا فیض کاشانی آمده است: خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَی جهنم مِنْ فَضْلِ رَحْمَتِهِ سَوْطًا یَسُوقُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ اِلَی الْجَنَّه. (= خداوند متعال دوزخ را از فزونی رحمت خویش آفرید تا تازیانه ای باشد برای اینکه بندگانش را به سوی بهشت براند.)(۱)

ص:۱۱

۱- . بهشت و دوزخ از نگاه قرآن و حدیث، ج۲، ص۶۶.

۲. نام های جهنم در قرآن

اشاره

قرآن کریم از جایگاه کیفر بدکاران با تعبیر های مختلفی نام برده است:

۱. جهنم:

این واژه ۷۷بار در قرآن تکرار شده و ۹بار با تعبیر «نار جهنم» آمـده است؛ گویی گودال عذاب و شـکنجه گاه الهی، جهنم نام دارد که در این زمینه، به آتش آن شکنجه گاه نیز اشاره شده است.

۲. جحیم:

این واژه به معنای آتشـی به شـدت برافروخته و پرلهیب بوده و در قرآن ۲۶بار آمـده است. یک بارِ آن، دربارهٔ آتش نمرودیان است که آن را برای سوزاندن حضرت ابراهیم افروختند.

۳. نار:

واژهٔ نار ۱۴۵بار در قرآن به کار رفته است: ۱۱۸بار به معنای آتش جهنم و ۲بار

به معنای آتش برزخ و ۲۵بار به معنای آتش دنیا.(۱) واژهٔ نار در احادیث فراوانی نیز به معنای جهنم و آتش دوزخ است.

۴. سقر:

این واژه ۴ بار در قرآن آمده که هر ۴ بار، به معنای دوزخ است؛ زیرا یکی از جایگاه های دشوار دوزخ، سقر نام دارد.

۵. سعیر:

واژهٔ سعیر به معنای افروخته و آتش زبانه دار است. سعیر و واژه های هم خانوادهٔ آن، ۱۹ بار در قرآن آمده است. حالت برافروختگی و شعله وری دوزخ سبب شده است که این واژه بر آن اطلاق شود.

۶. حُطَمه:

این واژه نیز یکی از نام های دوزخ و به معنای درهم شکننده است. حطمه یکی از شاخصه های جهنم است. این واژه فقط ۲ بار در قرآن به کار رفته است. در قرآن، در بیان

۱- . همان، ص۴۹.

سختیِ آن آمده است: «وَ ما أَدْراکَ مَا الْحُطَمَه. نارُ اللّهِ الْمُوقَدَه. الَّتی تَطَّلِعُ عَلَی الْأَفْئِدَه.» (= و تو چه می دانی حطمه چیست، آتش برافروختهٔ خداست که بر قلب ها سرک می کشد.)(۱) گویی این آتش تا اعماق دل نفوذ می کند و نه تنها جسم و ظاهر را می سوزاند، بلکه پاره های آتش، یکدیگر را خُرد و تا اعماق وجود دوزخیان نفوذ می کند.

۷. هاویه:

ریشهٔ این واژه (ه وی) بر سقوط دلالت دارد. این واژه نشان می دهد جهنم سیاه چالی عمیق و قرارگاه و پناهگاه دوزخیان در اعماق دوزخ است. این واژه فقط ۱ بار در قرآن، در سورهٔ قارعه، آمده است. در آیات ۸ تا ۱۱ این سوره می خوانیم:)وَ اَمّا مَنْ خَفَّتْ مَوازینُهُ فَأُمُّهُ هاوِیَه وَ ما أَدْراکَ ما هِیَهْ نارٌ حامِیَه.((= و اما کسی که بارِ ترازویش سبک باشد، پناهگاهش هاویه است و تو چه می دانی که هاویه چیست. آتشی سوزان است.)

۱- . هُمَزه، ۵تا۷.

۸. لظی:

این واژه به معنای شعلهٔ خالص و زبانهٔ آتش است. در برخی روایات، لظی را نام یکی از طبقات جهنم دانسته اند.(۱)

۹. اثام:

این واژه فقط ۱ بار و در آیهٔ ۶۸ سورهٔ فرقان آمـده است. اثام از ریشـهٔ اثم و به معنای کیفر گناه است. دوزخ را اثام نامیـده اند؛ چون کیفرگاه گناهکاران است. در روایات تفسیری، این واژه را به معنای وادی جهنم و نیز به عنوان یکی از نام های دوزخ به کار برده اند.

۱۰. سجّین:

سجّین به معنای زنـدان است. این واژه فقط ۲ بار در قرآن آمـده و دربرابر علیّین به کار رفته است. این واژه نشان می دهـد دوزخ، زندان ابدی گناهکاران است. تعبیر)و ما ادراک ما سجّین(حاکی از آن است که عذاب جهنم فوق درک و تصوّر انسان هاست.

۱۱. غیّ:

در آیهٔ ۵۹ از سورهٔ مریم، واژهٔ غیّ به معنای جایگاه گناهکاران آمده است. در

۱- . پیشین، ص۳۷، حدیث ۲۲.

برخی روایات، غیّ و اثام را دو چاه در اعماق جهنم دانسته اند.(۱)

توضیح: جهنم ابعاد مختلفی همچون سوزندگی، زندان وارگی، افروختگی، گودال بودن، درهم کوبندگی و... دارد و شاید هریک از نام های جهنم، نشان دهندهٔ یکی از ویژگی های آن باشد. احتمال دیگر این است که این نام ها اشاره ای به طبقات دوزخ باشد. در حدیثی از امیرمؤمنان، علی، چنین آمده است: «جهنم هفت باب دارد. بعضی از این باب ها بالای بعضی دیگر است.» حضرت برای نشان دادن، دستان خود را روی یکدیگر گذاشتند و فرمودند: «این چنین. خداوند بخش های بهشت را هم سطح و هم عرض قرار داد؛ ولی برخی طبقات جهنم را روی برخی دیگر چیده است. پایین ترین جایگاه آن جهنم است که لظی روی آن، حطمه بالای لظی، سقر بر فراز حطمه، جحیم بر بالای سقر، سعیر بر بالای حجیم

ص:۱۶

۱- . المعجم الکبیر، ج۸، ص۱۷۵؛ المعجم الکبیر، ج ۷۷۳۱، ص۴۰، به نقل از همان.

و هاویه روی سعیر قرار دارد.»(۱)

ممکن است این نـام ها برای اشاره به در های هفت گانـهٔ دوزخ باشـد. در آیـهٔ ۴۴ سـورهٔ حجر آمـده اسـت که جهنم هفت در دارد. در برخی احـادیث، این نـام ها را نام نقاط متفاوت جهنم می داننـد. برخی از آن ها عنوان کلی دوزخ و برخی هم نام درّه ها یا سـیاه چال های خاص در جهنم است.(۲)

۳. زمان تولد جهنم

این جمله، در قرآن کریم، دو بار آمده است: «وَ اِنَّ جهنم لَمُحِیطَهٌ بِالْکافِرِینَ.» (= جهنم گرداگرد

۱- . بحارالانوار، ج۸، ص۲۴۵.

۲- . بهشت و دوزخ از نگاه قرآن و حدیث، ج۲، ص۶۲تا۶۵.

کافران را گرفته است.)(۱) دوزخ و بهشت با انسان فاصلهٔ چندانی ندارد؛ گویی دورتادور انسان، دوزخ و بهشت است و اگر به فرمان الهی، هم اکنون نیز پرده کنار رود، انسان دوزخ و بهشت را مشاهده می کند. خداوند در آیات ۳۴تا۴۱ سورهٔ نازعات می فرماید: «وقتی زمان بزرگ ترین حادثه (طامّه الکبری) فرا رسد، در آن روز، انسان عملکرد خویش را به یاد خواهد آورد و دوزخ برای آنان که می بینند، آشکار می شود؛ پس هرکس طغیان کرد و زندگانی دنیا را برگزید، به راستی، دوزخ جایگاه اوست و اما هرکس از مقام پروردگارش بترسد و نفس را از هوس باز دارد، به راستی، بهشت جایگاه اوست.»

۱- . عنکبوت، ۵۴؛ توبه، ۴۹.

۴. جهنم؛ بزرگ ترین خطرگاهِ در کمین

از دیدگاه ادیان آسمانی، هیچ خطری برای انسان بزرگ تر از خطر دوزخ نیست؛ جایگاهی که بسیار هول انگیز، رنج آفرین، غم انگیز، درهم کوبنده، سوزان، پر از عفونت، تاریک، تنگ و آمیز ه ای از عذاب های فوق تصوّر روحی و جسمی است.

در کتاب شریف کافی، علی بن اسباط از اهل بیت نقل می کند که در مواعظ خداوند به حضرت عیسی چنین آمده است:(۱) «ای عیسی، همراه با آنان که به سوی من می گریزند، به سوی من بگریز از آتش شعله ور یا آتش همراه با زنجیرها و غل ها؛ آتشی که نسیم آسایش و شادی در آن نیست و هیچ اندوهی در آن از دل بیرون نمی رود؛ آتشی که به سانِ پاره های سیاه شب، تیره وتار است. هرکس از آن رهایی یابد، رستگار می شود و آن که از تباه شدگان

ص:۱۹

۱- . الکافی، ج۸، ص۱۳۶، حدیث۱۰۳.

باشد، هرگز از آن رهایی نمی یابد. این آتش، سرای جبّاران و سرکشان بیدادگر است و جایگاه هر سنگ دل درشت خوی و هر مغروری که فخرفروشی کند.»(۱)

رسول گرامی دربارهٔ عظمت بهشت و خطر بزرگ دوزخ چنین فرموده اند: «اگر قطره ای از بهشت با شما در دنیا بود، کلّ عالم را برای شما شیرین می ساخت و اگر قطره ای از جهنم با شما در دنیا بود، دنیای شما را پلید و منفور می کرد.»(۲) هر نعمت، دربرابر بهشت، کوچک و هر بلا، دربرابر آتش جهنم، ناچیز است.

از امام باقر نقل است که وقتی پیامبر اکرم به آسمان ها رفتند، زمانی که به هریک از مخلوقات الهی می رسیدند، با چهره ای باز و با شادی و محبت با ایشان رفتار می کردند؛ تا اینکه به کسی رسیدند که چهر ه ای درهم و عبوس داشت و با ایشان سخن نگفت. حضرت از

۱- . بهشت و جهنم از نگاه قرآن و حدیث، ج۲، ص۷۴.

۲- . همان، ص۷۶.

جبرائیل پرسیدند: «این کیست که همچون دیگران، با شادی و محبت رفتار نکرد؟» جبرائیل گفت: «این مالک نگهبان دوزخ است و خداوند او را چنین آفریده است.» حضرت فرمودند: «دوست دارم آتش جهنم را به من نشان دهد.» جبرائیل به او گفت: «ایشان محمّد، رسول خداست و تقاضا کرده است که آتش جهنم را به ایشان بنمایی.» مالک، گروهی را از دوزخ بیرون آورد و پیامبر با دیدن آنان، تا روز مرگ خویش دیگر با صدای بلند نخندیدند.(۱)

تا زمانی که انسان از خطر بزرگی همچون جهنم عبور نکند، جایی برای شادی و خندیدن و آرامش نیست. همهٔ دغدغهٔ انسان باید اطمینان از مصونیت دربرابر عذاب الهی و دستیابی به بهشت و نعمت های جاودانهٔ آن باشد.

امیرمؤمنان، علی، هشدار می دهند: فَاحْذَرُوا نَاراً قَعْرُهَا بَعِیدٌ وَ حَرُّهَا شَدِیدٌ وَ عذابُها جَدِیدٌ

ص:۲۱

۱- . الامالی الصدّوق، ص۶۹۶، حدیث۹۵۲.

دارٌ لَیسَ فِیهَا رَحْمَه وَ لَا تُسْمَعُ فِیهَا دَعْوَه وَ لَا تُفَرَّجُ فِیهَا کُرْبَه. (= بترسید از آتشی که ژرفایش ناپیدا و گرمایش سخت و عذابش تازه است؛ سرایی که در آن رحمت نیست، هیچ فریاد و تقاضایی در آن شنیده نمی شود و اندوه آن برطرف نمی شود.)(۱) ترسیم قرآن و اهل بیت از سیمای دوزخ، به راستی برای بیداری از خواب غفلت و اصلاح رفتار و گفتار ما کافی است.

در قرآن، به اجمال، دربارهٔ اوضاع جهنم آمده است:)بِئْسَ الْمَصِیر.((= بد جایگاهی است.)(۲) «وَ بِئْسَ مَثْوَی الظَّالِمین.» (= جایگاه ظالمان بد جایی است.)(۳) «لَبِئْسَ الْمِهاد.» (= به راستی بد قرارگاهی است.)(۴) «ساءَتْ مَصیراً.» (= بد پایانی است.)(۵)

ص:۲۲

۱- . غررالحکم، حکمت۲۶۱۹.

۲- . بقره، ۱۲۶.

۳- . آل عمران، ۱۵۱.

۴- بقره، ۲۰۶.

۵- نساء، ۱۱۵.

گاه، بر بی بهره مانـدن از نعمت های الهی در آخرت، گفت وگونکردن خـدا با دوزخیان، نظرنیفکندن خدا بر ایشان و پاک نشدن عذاب الیم از آنـان، به عنـوان کیفر الهی تأکیـد شـده است.(۱) گـاه، به سوختن مـداوم و روییـدن پوست جدیـد و تجدیـد عـذاب اهل دوزخ اشاره شـده است.(۲) گـاه، از کـاهش نیافتن شـکنجه ها و انـدوه ها، باقی مانـدن در آتش، لعنت خـدا و ملائکه و مردم بر دوزخیان سـخن گفته است.(۳) هریک از تعبیر های قرآن، دربارهٔ عذاب های دوزخ، گوشه ای از عذاب را نشان می دهد. واژه هایی همچون عذاب الیم، عذاب غلیظ، عذاب خزی، عـذاب مهین، عـذاب عظیم، عذاب حریق، عذاب مقیم، عذاب شدید، عذاب سـموم، عذاب الله، سوء العذاب، اشدّالعذاب و عذاب اکبر، ازجمله عبارت های قرآنی و هشدار های آسمانی دربارهٔ دوزخ است.

۱- . آل عمران، ۷۷.

۲- . نساء، ۵۶.

۳- . آل عمران، ۸۷.

تصویر

ص:۲۴

۵. دوزخ گریزی

شناخت خطر دوزخ و ابعاد و عظمت آن، توجه همیشگی به آن، پناه بردن از آن به خداوند قادر متعال، دوری از عوامل دوزخی شدن و تلاش برای مصونیت و ر هایی از آن، شرط خردمندی و تدبیر دلسوزانهٔ انبیا و اولیای الهی است. ده ها آیه از قرآن و صدها حدیث از پیشوایان معصوم و سیرهٔ عملی آن بزرگواران، ما را به دعا و تلاش و تقوا برای ر هایی از این بزرگ ترین خطر دعوت می کند و دربارهٔ سهل انگاری و غفلت از آن هشدار می دهد.

در برخی احادیث آمده است که پیامبر بزرگ اسلام... فرمودند: «دو شیء و پدیدهٔ عظیم را فراموش نکنید.» از ایشان پرسیدند: «این دو پدیدهٔ بزرگ چیست؟» فرمودند: «بهشت و دوزخ!» حضرت این سخن را درحالی گفتند که به شدت می گریستند و اشک از محاسن مبارکشان جاری بود. سپس افزودند: «سوگند به آن که جان محمّد در دست اوست. اگر آنچه

می دانم می دانستید، سر به صحرا می نهادید و خاک بر سرتان می ریختید.»(۱)

در دعای قنوت، بنـدگان صالـح خدا همیشه تکرار می کنند: «رَبَّنا آتِنا فِی الدُّنْیا حَسَنَه وَ فِی الْآخِرَه حَسَنَه وَ قِنا عَذابَ النَّارِ.» (= پروردگارا، در دنیا و آخرت به ما حسنه عطا کن و از عذاب آتش ما را نگه دار.)(۲) در دعای معروف مجیر که در مفاتیح آمده است، ائمهٔ معصوم این جمله را ۸۸بار تکرار کرده انـد: اَجِرْنا مِنَ النّارِ یا مُجیرُ. (= ای پناه بخش، ما را در سایـهٔ خویش، از آتش پناه بخش.) امام رضا این گونه با خـدا نجوا می کردند: اللهمّ اَجرنی من عذابک و من سَخطک. (= بارالها، ما را از عذاب و خشم خود، در امان بدار.)(۳)

۱- . بهشت و دوزخ از نگاه قرآن و حدیث، ج۲، ص۹۶.

۲- . بقره، ۲۰۱.

۳- . مستدرک الوسائل، ج۹، ص۳۶۵، حدیث۱۱۰۹۱.

۶. کتیبه های درِ جهنم

پیـامبر خـدا فرموده انـد: شبی که مرا به آسـمان بردنـد، جبرائیـل به من گفت: «من مأمورم که بهشت و آتش را به تو نشان دهم.» پس بهشت و نعمت هـای آن را و آتش و عـذاب دردنـاک آن را مشاهـده کردم. سـپس در های جهنم را دیـدم. بر درِ نخست آن، سه جمله بود: «آن که به خـدای بزرگ امیدوار باشد، به سـعادت می رسد. آن که از خدای بزرگ بترسد، در امان است. تباه شدهٔ فریب خورده، کسـی است که به غیر خدا امیدوار باشد و از غیر او بترسد.»

بر درِ دوم نیز این سه جمله بود: «هر که می خواهد در روز رستاخیز برهنه نباشد، بر بدن های برهنه در دنیا جامه بپوشاند. هر که می خواهد در روز تشنگی تشنه نباشد، در دنیا تشنه را سیراب کند. هر که می خواهد در روز رستاخیز گرسنه نباشد، در دنیا شکم های گرسنه را سیر کند.»

بر درِ سوم، این سه جمله بود: «لعنت خدا بر دروغ گویان! لعنت خدا بر بخل ورزان! لعنت

خدا بر ستمکاران!»

بر درِ چهارم، این سه جمله بود: «خدا خوار و ذلیل کند کسی را که اسلام را خوار می کند. خدا خوار کند کسی را که اهل بیت پیامبر را خوار می کند. خدا لعنت کند آن کس را که به ستمگران، در ستم کردن به مخلوقان، یاری می رسانَد.»

بر درِ پنجم، این سه جمله بود: «پیروی از هوس مکن؛ زیرا هوس، از ایمان به دور است. سخن بیهوده و بسیار مگو؛ چراکه از رحمت خدای بزرگ نومید می شوی و یاور ستمگران مباش.»

بر درِ ششم، این سه جمله بود: «من بر شب زنده داران، حرام هستم. من بر صدقه دهندگان، حرام هستم. من بر روزه گیران، حرام هستم.»

بر درِ هفتم، این سه جمله بود: «به حساب خود برسید، پیش از آنکه به حساب شما برسند. خویشتن را سرزنش کنید، پیش از آنکه سرزنش شوید. خدای را بخوانید، پیش از

ص:۲۸

آنکه نزد او بیایید و دیگر توان خواندنش را نداشته باشید.»

امام زین العابدین فرموده اند: آتش، هفت در دارد که از یک درِ آن، فرعون و هامان و قارون وارد می شوند. از درِ دیگر، مشرکان و کافرانی داخل می شوند که چشم بر هم زدنی به خدا ایمان نیاورده اند. از دری دیگر، بنی امیّه داخل می شوند. این در به لظی موسوم و مختصّ آنان است و کسی دیگر با آنان از آن در وارد نمی شود. دو در دیگر، درِ آتشِ زبانه زننده است: باب سقر و درِ دوزخ. ششمی، درِ سیاه چال که تا عمق آن، هفتاد سال راه است و هربار که پس از هفتاد سال درِ آن فرو افتد، چنان فَورانی می کند که آنان را دوباره به بالا پرتاب می کند و این نیز هفتاد سال طول می کشد تا به بالای سیاه چال برسند؛ سپس بار دیگر در آن فرو می افتند و باز هفتاد سال طول می کشد تا به قعر آن برسند و پیوسته و همیشه چنین خواهند بود و در این حالت، تا ابد می مانند. از درِ دیگر که درِ هفتم است، دشمنان ما و کسانی داخل می شوند که با ما می جنگند و نیز کسانی که تنهایمان می گذارند. این،

بزرگ ترین و سوزان ترین درِ جهنم است.(۱)

۷. چگونه دوزخی می شویم؟!

برخی نویسندگان نزدیک به صد عامل را برای دوزخی شدن برشمرده اند.(۲) در اینجا برخی از عوامل مهم تر را یادآوری می کنیم: غفلت از خدا و قیامت و آیات الهی، استکبار، کفر، شرک، ارتداد، نفاق، ظلم، تکیه بر ظالمان، سخن چینی نزد ظالمان، تجاوز به حقوق فقیران و ضعیفان، نافرمانی از خدا، اسراف، دوستی با دشمنان خدا، مخالفت با آیات الهی، فساد در زمین، بدعت گذاری در دین، مخالفت با اهل بیت، کینه و دشمنی با اهل بیت، ظلم بر

۱- . شاید مراد از درها و باب ها در اینجا، طبقه ها یا به تعبیر درست تر، درجه های جهنّم باشد.
۲- . در بخش اول، براساس پژوهشی که آیت الله محمدی ری شهری در کتاب قرآن و احادیث انجام داده و در جلد دوم کتاب بهشت و دوزخ آورده اند.

اهـل بیت نبوی، بیعت شـکنی با امام حق، جنگ با امام علی، عبادت طاغوت، نافرمانی خـدا و سول خـدا، گناهان زیاد، شـهادت دروغ، کشـتن مؤمن، سوگند دروغ برای گرفتن حق مسلمان، فجور و کج رَوی، سنگ دلی، مال اندوزی، برتری دادن دنیا بر آخرت، خوردن مال یتیم، حرام خواری، ربـاخواری، فرار از میـدان جهـاد، ترک نمـاز، پیروی از شـهوات، پنهان کردن علوم و احکام کتب آسـمانی، فتوا دادن بـدون آگاهی، تهمت زدن به زنـان پـاک دامن، دروغ گویی، ریاکاری، بـداخلاقی، بخل ورزی، یادگیری علوم دینی برای اهـداف دنیوی، ناسپاسـی، خشم و غضب بیجا، آزمندی و دنیادوستی بیش از حد، می خوارگی، دزدی، همکاری با سـتمگران، پیمان شـکنی با امام عادل، فریب و تحقیر مؤمن و دشـمنی با او، خیانت در امانت، ارعاب و آزار مردم، سـخن چینی، غیبت از مسـلمان، تهمت، ناسزاگویی، سرزنش مردم و عیب جویی از آنان، خودداری از تأمین نیاز مؤمن، آرایش برای غیرهمسر، سوگند دروغ، قهر کردن با برادر دینی، مهارنکردن زبان، گوش دادن به غنا و آواز های حرام، گدایی در وقت بی نیازی، عمل نکردن

ص:۳۱

به دانش، طعام نـدادن به نیازمنـدان، هرزه سـخنی و یاوه گویی، دروغ شـمردن قیامت، بـدحجابی، انجام دادن ورزش های حرام، آزار والدین، شهرت طلبی، سـتم به دانش آموزان، خریـدوفروش بـا قسم دروغ، خیـانت در ارائـهٔ نظر مشورتی، کشـتن بی گناهـان، طرف داری از پیشوایـان باطل، شرک به خدا، بی غیرتی در موضوعات ناموسی، زناکاری، خودارضایی، هم جنس گرایی، حسادت، تعصّب بیجا و آزار همسایگان.

مؤلفه های یادشده همگی عامل دوزخی شدن است و با تکرار برخی گناهان بزرگ و کبیره و برخی گناهان کوچک تر، انسان وارد جهنم می شود. برخی از این عوامل، در شـمار عقایـد باطل و برخی جزو اخلاق ناپسـند و برخی دیگر، در شـمار رفتار و گفتار حرام و نارواست. بعضـی عنـاوین این فهرست، کلّی و بعضـی جزئی تر و زیرمجموعـهٔ عناوین کلّی است. انـدیشه ها، باورها، رفتارها، گفتارها، موضع گیری ها، حمایت ها، فرمان بَری ها و مخالفت هایی که دروازهٔ جهنم را به روی انسان می گشاید و گاه، او را تا اعماق دوزخ هدایت می کند، فراوان و متنوع

است. این مؤلفه ها هر روز با یک نام و نشان ظاهر می شود. فقط در سایهٔ استمداد از خدا و اولیای او و تلاش برای دوری از گناهان و انجام واجبات، می توان از آن ها ر هایی یافت.

۸. دشوارترین عذاب دوزخ

کسانی که به دوزخ می روند، گناه ها و جرم های متفاوتی دارند و متناسب با گناه خویش کیفر می بینند. ولی اینکه عذاب چه کسانی سخت و کیفر چه افرادی شدیدتر است، نکته ای است که اهل بیت در برخی روایات به آن اشاره کرده اند. از آیهٔ ۴۶ سورهٔ غافر می توان این چنین برداشت کرد که اعمال و افکار فرعونی، شدیدترین عذاب را به همراه دارد: «أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذاب.»

ابوعبیدهبن جراح می گوید: به رسول خدا گفتم: «عذاب چه کسی روز قیامت از همه سخت تر است؟» ایشان فرمودند: «کسی که پیامبر یا کسی را بکشد که امربه معروف یا نهی

ص:۳۳

از منکر کند.» سپس رسول خدا این آیه را تلاوت کردند:(۱) «وَ یَقْتُلُونَ الَّذینَ یَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذابٍ.» (= قاتلانِ عدالت خواهان را به عذابی دردناک بشارت ده.)(۲)

امیرمؤمنان، علی، فرموده اند: «کسی در قیامت سخت ترین کیفر را خواهد داشت که به قضای الهی ناخشنود باشد.»(۳) در برخی روایات، شدیدترین عذاب را از آنِ کسی دانسته اند که دربرابر نیکی، بدی کند و در برخی احادیث، روابط جنسی حرام را سبب بدترین عذاب معرفی کرده اند.(۴)

۱- . مجمع البیان، ج۲، ص ۷۲۰.

۲- . آل عمران، ۲۱.

۳- . غررالحکم، حکمت۳۲۲۵.

۴- . بهشت و دوزخ از نگاه قرآن و حدیث، ج۲، ص۵۵۲.

۹. آزار دوزخیان

رسول اکرم و معصومان در احادیث خود، برخی اشخاص و اَعمال آنان را سبب آزار دیگر دوزخیان دانسته اند:

- کسی که بمیرد درحالی که بدهی فراوان به مردم دارد و راه پرداختی برای آن نیندیشده است؛

- کسی که از لباس و بدن نجس شده با بول (ادرار) دوری نکند؛

- کسی که با نقل و نمایش گفتار و رفتار بد دیگران، آشوب و اختلاف به پا کند؛

- کسی که از دیگران غیبت و دربارهٔ آنان سخن چینی کند؛

- عالِمی که به دانش خویش عمل نکند و پیرو هوس باشد؛

- مرد یا زنی که به گناه زنا گرفتار باشد و بدون توبه بمیرد.(۱)

۱- . همان، ص ۵۶۰تا۵۶۶.

۱۰. کوچک ترین عذاب دوزخیان

رسول گرامی فرموده انـد: «سبک ترین عـذاب در روز قیامت این است که در فرورفتگی کف پای انسان پار ه ای آتش می نهند که مغزش از آن به جوش می آید. او همچون دیگ به غلیان آمده که راه خروج بخار آن تنگ است، اعماق جانش می سوزد.»(۱)

بنابر برخی روایات، کمترین عـذاب این است که کفشـی آتشـین با بند های آتشـین به پای فرد گناهکار می کنند که مغزش از حرارت آن می جوشد و فکر می کند سخت ترین عذاب است؛ حال آنکه، این عقوبت، سبک ترین عذاب جهنم است.(۲)

ص:۳۶

۱- . همان، ص۵۶۶، حدیث ۸۵۰.

۲- . همان، ص۵۶۸.

۱۱. طیف عذاب ها

رنج ها و درد های دوزخ در ذهن و اندیشهٔ بشر نمی گنجد. ما دردها، غم ها، بیماری ها و کمبود های این جهانی را کم و بیش دیده و شنیده ایم. برای آگاه ساختن ما انسان ها از عظمت و عمق آن دردها و رنج ها، از همین نام ها و عنوان ها و واژه های فهم پذیر استفاده می شود. در اینجا، گوشه ای از عذاب های دوزخیان را ذکر می کنیم و از خداوند ارحم الرّاحمین می خواهیم همهٔ ما را از آن در امان دارد:

- آتش گیرهٔ جهنم، برخی انسان ها و برخی سنگ ها هستند.(۱)

- دوزخیان ناله و زفیری غم انگیز دارند و در آنجا، آوایی نمی شنوند.(۲)

۱- . بقره، ۲۴؛ جن، ۱۵.

۲- . انبیاء، ۹۷تا۱۰۰.

تصویر

ص:۳۸

- حرارت آتش دنیا یک هفتادم حرارت آتش جهنم است.(۱)

- اگر در جایگاهی، صد هزار نفر یا بیشتر از آن باشند و یکی از دوزخیان در آن نفس بکشد، از حرارت آن، تمام جایگاه با همهٔ اهل آن می سوزد.(۲)

- هزار سال در آتش دوزخ دمیده اند تا سرخ شده است. هزار سال دیگر دمیده اند تا سفید شده است و هزار سال دیگر به آن حرارت داده اند تا سیاه شده است؛ بنابراین آتش جهنم، سیاه و ظلمانی است و چنین درجه حرارتی دارد.(۳)

- سراپردهٔ جهنم چهار دیوار دارد که ضخامت هر دیوار، به اندازهٔ چهل سال راه است.(۴)

۱- . کنزالعمال، ج۱۴، ص۵۲۱، حدیث۳۹۴۷۷.

۲- . همان، ص۵۳۴، حدیث ۳۹۵۴۰.

۳- . همان، ص۵۲۲، حدیث۳۹۴۸۳.

۴- . بهشت و دوزخ از نگاه قرآن و حدیث، ج۲، ص۱۳۹.

- دوزخیان گرفتار بادی سوزان و سمّی و آبی جوشان و سایه ای از دود هستند که نه خنکی دارد و نه با احترام و خوشی توأم است.(۱)

- برای آنان که به خدا کفر می ورزند، جامه هایی از آتش بریده اند و از بالای سرشان، آب جوشان فرو می ریزد. آنچه در درون دارند، با پوستشان گداخته می شود و بر سر آنان، گرز هایی آهنین است. هر وقت بخواهند از آن بیرون روند، به آن بازگردانده می شوند و گفته می شود آتش سوزان را بچشید.(۲) دوزخیان، گرفتار زنجیرها و کُنده ها و شرارهٔ آتش اند.(۳)

- در جهنم، مارها و عقرب هایی وجود دارد که همچون گردن شتران و اَستران، قطور و

۱- . واقعه، ۴۱تا۴۴.

۲- . حج، ۱۹تا۲۲.

۳- . دهر، ۴.

بلند هستند و آثار هر گزِش آن ها تا چهل سال به جا می ماند.(۱)

- جهنم سگ هایی از آتش، درندگانی از آتش، چنگک هایی از آتش و شمشیر هایی از آتش دارد.(۲)

- از لبهٔ جهنم تا عمق آن، در حدود هفتاد سال فاصله است.(۳) از رسول گرامی نقل می کنند: «اگر سنگی در جهنم پرت کنند، هفتاد سال طول می کشد تا به قعر آن برسد.» امیرمؤمنان، علی، در نهج البلاغه فرموده اند: «بزرگ ترین بلای آنجا (آخرت)، فرودآمدن در آب جوشان و درافتادن در جهنم سوزان و شعله های آتش و خروش صدای آن است. آتش، نه دمی فروکش می کند تا آسودگی بخشد و نه رها می کند تا رنج پایان پذیرد. نه نیرویی

۱- . کنزالعمال، ج۱۴، ص۵۳۶، حدیث۳۹۵۰۳.

۲- . بهشت و دوزخ از نگاه قرآن و حدیث، ج۲، ص۱۴۹.

۳- . پیشین، ص۵۲۴.

است که مانع عذاب شود، نه مرگی است که یک باره تمام شود و نه چرتی است که آرامش اندک فراهم کند؛ بلکه با انواع مرگ ها و عذاب ساعت ها و لحظه ها سپری می شود. از آن به خدا پناه می بریم!»(۱)

در آیه های ۳۵و۳۶ سورهٔ الرحمن آمده است: «بر سر شما دوزخیان (انس و جن)، گدازه های آتش و مس مذاب فرو می بارد و کسی توان یاری رساندن به شما را ندارد.»(۲) در سورهٔ مرسلات می خوانیم: «إِنَّها تَرْمی بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ كَأَنَّهُ جِمالَتٌ صُفْرٌ.» (= دوزخ شعله هایی به بلندای قصر و به رنگ شتران زردموی برمی افکند.)(۳)

در ادامه، به دو حدیث شریف نبوی اشاره می کنیم که گوشه ای از سیمای دوزخ را نشان می دهد:

۱- . نهج البلاغه، خطبهٔ ۸۳.

۲- . الرحمن، ۳۵و۳۶.

۳- . المرسلات، ۳۲و۳۳.

انس می گوید: رسول خدا فرمودند: «در جهنم درّ ه ای است که دوزخیان هر روز، هفتادهزار بار، از آن فریادخواهی می کنند. در آن درّه، خانه ای از آتش قرار دارد. در آن خانه، چاهی از آتش است. در آن چاه، تابوتی آتشین است و در آن تابوت، ماری با هزار سر وجود دارد. در هر سر آن مار، هزار دهان و در هر دهان، ده هزار نیش است. هر نیشی هزار ذراع (گز) است.» گفتم: «ای رسول خدا، این عذاب برای چه کسانی است؟» فرمودند: «این عذاب برای قرآن شناسانی است که شراب بنوشند.»(1)

رسول خدا فرموده اند: روزی جبرائیل نزدم آمد و رنگش دگرگون بود. گفتم: «ای جبرائیل، چرا تو را رنگ پریده می بینم؟» گفت: «به جهنم نگریستم. درّ ه ای دیدم که جوشان بود. به مالک (نگهبان دوزخ) گفتم: اینجا از آنِ کیست؟ مالک گفت: برای سه گروه است:

۱- . بهشت و دوزخ از نگاه قرآن و حدیث، ج۲، ص۵۷۴.

۱. احتکارگران ارزاق عمومی؛ ۲. شراب خواران همیشگی؛ ۳. کسانی که بین زنان و مردان زناکار دلّالی می کنند.»(۱)

در این دنیا، خوردن و آشامیدن و بهره مندی از انواع غذاها و نوشیدنی ها و میوه ها جزو نیازها و لذت های انسان ها و حیوانات زنده محسوب می شود. در بهشت و دوزخ نیز خوردن و آشامیدن تعطیل نمی شود؛ اما نوشیدنی ها و خوراکی های بهشت و جهنم ویژگی هایی دیگر دارد. نوشیدنی ها و غذا های دوزخ، نوعی ابزار تشدید عذاب و شکنجه است. در ادامه، به چند نمونه از آن ها اشاره می کنیم.

۱- . همان.

۱۲. نوشیدنی های دوزخ

۱. حمیم یا آب جوشان:

در آیهٔ ۴ سورهٔ یونس چنین می خوانیم: «والـذین کفروا لهم شـراب من حمیم و عـذاب الیم بمـا کـانوا یکفرون.» (= و آنـان که کـافر شدنـد، برایشان نوشـیدنی از حمیم و عـذاب دردناك است؛ به دلیل کفری که می ورزیدنـد.) این نوشـیدنی، نخستین پـذیرایی از تکذیب گران آیات الهی و کـج روان در دنیاست. دربارهٔ ویژگی حمیم در آیـهٔ ۱۵ از سورهٔ محمّـد آمـده است که این آب جوشان، انـدرون کفار را پاره پاره می کند.(۱) این آب، از بیرون، بر سر دوزخیان ریخته می شود و از درون، آنان را می سوزاند.(۲)

۲. صدید یا چرکابه:

دومین نوشـیدنی که به دوزخیان می دهند، مایعی به نام صدید است. دراین باره در قرآن کریم آمده است: «پیامبران از خدا فتح و پیروزی می خواستند و سرانجام،

ص:۴۵

۱- . واقعه، ۹۲تا۹۳.

۲- . دخان، ۴۷.

هر جبّار و لجوجی نومیـد و نابود شـد. جهنم فرا روی اوست و باز آب صدیـد به او می نوشاننـد. فرو می دهـد؛ ولی گوارای وجودش نیست و مرگ از هر سو به او می تازد؛ ولی نمی میرد و پس از آن، عذابی سنگین در پیش دارد.»(۱)

۳. ماءٍ کالمهل:

این آب همچون مس گداخته است و قرآن از آن چنین یاد می کند: «بگو این پیامبرِ حق ازسوی پروردگار شماست. پس هرکس می خواهد، ایمان آورد و هرکس می خواهد، کافر شود. برای ظالمان آتشی آماده کرده ایم که سراپردهٔ آن، گرداگرد ایشان را گرفته است [و راه فرار ندارند]. اگر فریادخواهی کنند، با آبی به سانِ مس یا آهن گداخته فریادرسی می شوند؛ آبی که چهره را بریان می کند. بد نوشاب گاهی است و بد آسایشگاهی.»(۲)

۴. غِسلین: در روایات، از دو نوع آشامیدنی دیگر یاد می شود که یکی غِسلین و یکی

۱- . ابراهیم، ۱۵تا۱۷.

۲- . کهف، ۲۹.

غساق نام دارد. پیامبر گرامی دربارهٔ غسلین فرموده انـد: «اگر سطلی از غسلین در مشرق زمین بریزد، کاسهٔ سر مغرب نشینان به جوش می آید.»(۱) ابوسعید خدری، دربارهٔ نوشیدنی غساق، از پیامبر گرامی روایت می کنـد که فرمودند: «اگر سطلی از آن در دنیا بریزد، جن و انس تاب تحمّل آن را ندارند.»(۲)

از آب هـای جهنم، گاه با عنوان نهر غوصَه یاد کرده انـد؛ نهری که آب آن از چرکابـهٔ فرج زنان روسپی است. گاه نیز با نام عین آنیه (چشـمهٔ داغ)، طینت خبال، صدیـد و زردابـهٔ بدن دوزخیان از آن یاد کرده اند. داغی، پلیدی، بدبویی و سوزندگی گوشت، پوست، ظاهر و باطن انسان از ویژگی هـای این نوشیدنی جهنمی است. جالب آن است که رسول گرامی فرموده انـد: «هرکس در حال مرگ، اثری از شراب خواری در وجود او باشد، خداوند با این

۱- . بحارالانوار، ج۷۷، ص۸۲.

۲- . الفردوس بمأثور الخطاب، ج۳، ص۳۴۷.

نوشیدنی پذیرای او خواهد بود.»(1)

۱۳. خوراکی های دوزخ

اشاره

در قرآن، خوراکی های دوزخیان با این نام ها آمده است:

۱. ضریع:

رسول گرامی دربارۀ ضریع فرموده اند: «چیزی شبیه خار، تلخ تر از صبر زرد، بدبوتر از مردار و گرم تر از آتش است. خداوند آن را ضریع نامیده است. وقتی گناهکار آن را بخورد، نه داخل شکم می شود و نه به دهان بازمی گردد. بین دهان و معده می ماند و گرسنگی را برطرف نمی کند.»(2)

۲. زقوم:

قرآن کریم زقوم را این گونه معرفی کرده است: «درختی است که در قعر دوزخ

۱- . من لا یحضره الفقیه، ج۴، ص۸، حدیث۴۹۶۸.

۲- . بحارالانوار، ج۷، ص۱۶۹.

می رویَد و میوه اش همچون کلّهٔ شیطان هاست. دوزخیان، به ناچار، از آن می خورند و شکم خود را از آن پر می کنند.»(۱) از رسول خدا نقل است: «اگر قطر ه ای از زقوم در دنیا بچکد، زندگی تمام زمینیان را تباه می کند. حالِ کسی که از آن بخورد چگونه خواهد بود!»(۲)

۱۴. چگونه دوزخی نشویم؟

خداوند دوزخ را برای کافران و ظالمان و دشمنان خویش(۳) و بهشت را برای متقین آماده

ص:۴۹

۱- . صافات، ۶۲تا۶۶؛ واقعه، ۵۱تا۵۶.

۲- . کنزالعمال، ج۱۴، ص۵۲۳، حدیث۳۹۴۸۸.

۳- . نساء، ۹۳و۱۰۲.

تصویر

ص:۵۰

کرده است.(1) ایمان به خـدا بزرگ ترین مانع دربرابر دوزخ است. ازنظر اعتقادی، ایمان و از دیدگاه عملی، جهاد و تقوا از موانع مهم رفتن به جهنم است. خداوند در آیهٔ ۱۰و۱۱ سورهٔ صف چنین می فرمایـد: «یا ایّها الـذین آمنوا، هل ادّلکم علی تجارهٍ تنجیکم من عذاب الیم * تؤمنون بالله و رسوله و تجاهـدون فی سبیل الله باموالکم و انفسـکم، ذلکم خیر لکم ان کنتم تعلمون.» (= ای کسانی که ایمان آورده اید، آیا شـما را به تجارتی راهنمایی کنم که از عـذاب دردناک نجاتتان بخشـد؟ به خداونـد و رسول او ایمان آوریـد و با اموال و جانتان در راه خـدا جهاد کنید. این برای شـما بهتر است؛ اگر بدانیـد.» براساس این آیات، ایمان به خـدا، ایمان به پیامبر خـدا، جهاد مالی در راه خدا و جهاد جانی در راه خدا چهار شرط نجات از عذاب الیم (جهنم) است.

در حدیث شریف نبوی آمده است که هیچ کس لا اله اِلّا الله و محمّد رسول الله را با صداقت

۱- . آل عمران، ۱۳۲و۱۳۳.

قلبی نمی گوید؛ مگر اینکه خداوند، آتش جهنم را بر او حرام می کند.(۱)

براساس آیات و روایات، مؤلفه های زیر مانع دوزخی شدن انسان می شود:

ایمان به خدا و قیامت و پیامبران الهی، جهاد مالی و جانی در راه خدا، گفتن صادقانهٔ شهادتین، پذیرش ولایت رسول خدا و اهل بیت آن بزرگوار، تقوا، توبه، یاد خدا، خوف از خدا، گریستن از خوف خدا، محبّت خدا، اطاعت از خدا، یاد قیامت، زهد، وارستگی از دنیا، حسن خلق و خوش خویی، فروخوردن خشم، دفاع از آبروی مؤمن و جلوگیری از غیبت، بخشندگی، اقامهٔ نماز با اخلاص (نماز های واجب و مستحب)، گرفتن روزه های واجب و مستحب، پرداخت زکات و حقوق مالی، انفاق و صدقات مستحبی، حج و زیارت خانهٔ خدا، اصلاح امور آخرت، تحصیل علوم واجب و مستحب، تألیف کتاب های مفید، حفظ قرآن و

۱- . کنزالعمال، ج۱، ص۴۷، حدیث۱۲۵.

عمل به آن، حفظ چهل حدیث حلال و حرام، صلوات بر پیامبر و آل آن بزرگوار، زیارت قبور اهل بیت، تحمّل آزار در راه اهل بیت، گریستن بر مصائب اهـل بیت، احیای شب قـدر، قنوت و سـجود طولانی، غم خواری برای خانواده، تأمین زنـدگی از دسترنـج حلال، خـدمت به شوهر، نیکی به والدین، نیکی به برادران دینی، رعایت انصاف با مردم، مساوات و همدردی با مؤمنان، هموار سازی راه خانهٔ خدا، احسان به آشـنایان، اکرام و احترام مهمـان، یاری ناتوان در انجام کارها، یاری سـتمدیدگان و غم زدگان، برآوردن نیاز های نابینایان، عفو هنگام قـدرت، پرداخت مال برای حل اختلاف مردم، پذیرش درخواست فسخ معامله، نگهبانی شبانه در راه خدا، فروبستن چشم از حرام برای خدا، حمل و تشییع جنازهٔ مؤمن و نماز بر او.

هریک از عناوین فوق را در احادیث اهل بیت و سـخنان رسول گرامی، به مثابهٔ مانعی دربرابر جهنم شناخته اند و گاه ده ها حدیث درزمینهٔ آن وجود دارد.

ص:۵۳

برای مطالعهٔ بیشتر

۱. امینی، ابراهیم، معاد در قرآن، بوستان کتاب.

۲. حبیبیان، احمد، تصویری از بهشت و جهنم.

۳. حجتی، سیدمهدی، آغاز بی پایان: سفری رؤیایی به بهشت و جهنم به استناد آیات و روایات.

۴. حسینی طهرانی، سیدمحمدحسین، معادشناسی.

۵. حسینی، سیدجواد، جهنم و عذاب های جهنمی.

۶. خوشدل، محمدرضا، آدم از بهشت تا بهشت.

۷. دستغیب، معاد.

۸. طاهری، حبیب الله، سیری در جهان پس از مرگ، انتشارات جامعهٔ مدرسین.

۹. فلسفی، محمدتقی، معاد، مؤسسهٔ نشر معارف اسلامی.

۱۰. محدّث قمی، منازل الآخره، مسجد جمکران.

۱۱. محمدی ری شهری، محمد، بهشت و دوزخ از نگاه قرآن و حدیث، مؤسسهٔ علمی و فرهنگی دارالحدیث.

ص:۵۴

تصویر

ص:۵۵

تصویر

نسخهٔ دیجیتالی رهنما
مرکز پخش: مشهد مقدس، نبش ورودی باب الجواد علیه السلام
فروشگاه عرضهٔ محصولات رضوی
تلفن: ۰۵۱۱-۲۲۸۵۲۰۴

ص:۵۶

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹
امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

